

Colofon

Dit is een uitgave van het Holland Festival.
Kleine-Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam
telefoon 020.627 65 66
telefax 020.620 34 59

de Volkskrant

holland festival

Nationaal Theater Craiova

Ubu Roi met scènes uit Macbeth

naar Alfred Jarry en William
Shakespeare

De visie van de regisseur 2
Scènebeschrijving 4
Biografieën 7

4, 5 juni 1993, 20.15 uur
Stadsschouwburg, Amsterdam

Voorstelling in de Roemeense taal met
boventiteling
De voorstelling is om ca. 23.15 uur afgelo-
pen. Er is één pauze.

Pa Ubu – Ilie Gheorghe
Ma Ubu – Valler Dellakeza
Kapitein Bordure – Angel Rababoc
Koning Wenceslaus – Remus Margineanu
Koningin Rosamund – Tamara Popescu
Blegoslav – Mirela Cioaba
Tsaar Alexis – Ion Colan
Michael Feodorovitch – Vladimir Juravle
Graaf van Vitepsk – Tudorel Petrescu
Hertog van Kurland – Lucian Albanescu
Pile (vlegel) – Theodor Marinescu
Cotice (vlegel) – Constantin Cicort
Giron (vlegel) – Marian Negrescu
Een Poolse edelman – Constantin Florescu
Ladislaus – Minela Zamfir
Boleslav – Roxana Pera
Macbeth – Tudor Gheorghe
Lady Macbeth – Leni Pinteá-Homeag
Duncan – Remus Margineanu
De heksen – Natasa Raab, Gabriela Baciu,
Monica Modreanu, Lamia Beligan
Heer in smoking (presentator) – Valeriu
Dogaru
Dame in het lang (presentator) – Smaragda
Olteanu
Musicus (cello) – Anca Baloiu

En met: Gorgeta Luchian, Valentin Milali,
Ozana Oancea, Adriana Moca, Idrian
Andone, Silviu Geamanu, Anca Dnu, Anca
Dinca, Gabriel Manescu, Denisa Pirlogea,
Patrel Berceanu, Cornel Baloiu.

Regie, adaptatie, decor en kostuums: Silviu
Purcarete
Muziek: Nicu Alifantis
Assistent-regisseur: Mirela Cioaba
Lichtontwerp: Vadim Levinski

De visie van de regisseur

Wat de combinatie met *Macbeth* betreft: om redenen van bijgeloof durf ik *Macbeth* niet te regisseren. Ik ben een van die 'ridicule personen' die bang zijn voor de boosaardige legenden die met Shakespeares werk verbonden zijn. Ik exploiteer de link tussen *Macbeth* en *Ubu* omdat Jarry's tekst als duiveluitdrijver fungeert voor die van Shakespeare. Mij dunkt dat de mogelijke boosaardigheid wordt geneutraliseerd door de twee teksten samen te brengen en op die wijze wordt de 'ideologische' parallel tussen de twee stukken duidelijk. Daarom komt deze combinatie mij niet opmerkelijk voor. *Ubu Roi* volgt gewoon het dramatische thema van *Macbeth*. Als we bedenken dat in deze teksten twee demente, tirannieke echtparen centraal staan, zien we onmiddellijk de banaliteit van de 'bewijsvoering'. Ik ben dan ook niet trots op deze 'ontdekking'. Voor mij is belangrijk dat er een zekere stilistische samenhang bestaat tussen Shakespeare en Jarry, wiens stijl, op een of andere wijze, omgekeerd is aan die van Shakespeare, op de wijze van een omgedraaide magnetische band, of het negatief van een foto.

Wat betreft de link tussen beide stukken: wat ik bedoelde te doen is tamelijk korte fragmenten uit *Macbeth* te integreren in het verhaal, daarbij de simpele formule van toneel-op-toneel volgend. De fragmenten uit *Macbeth* stellen een imaginair spektakel voor dat wordt opgevoerd in naam van de nieuwe monarch. Ik vond het eenvoudigweg leuk omdat het tot een levendige show leidde. Ik wilde niet een of andere verschrikkelijke filosofie (die overigens niet bestaat) bewijzen.

De voorstelling is geen muzikaal spektakel, zij heeft een muzikale bedoeling. De aandacht voor ritmes, de polyfonie van handelingen, de afwisseling van spanning en ontspanning, een zekere genetische relatie tussen visuele en algemeen theatrale beelden; dit alles kan worden beschouwd als een muzikale structuur die het publiek de indruk geeft dat het naar muziek luistert. Daarom is het een spektakel dat op een muzikale manier is gestructureerd, met muziek erin.

Silviu Purcarete

'Er is in Ubu Roi iets van religiositeit en dit toneelstuk is een soort van liturgie der lelijkheid.'

Silviu Purcarete

'Theater komt voort uit de ingewanden, soms zelfs uit trivialiteit. Het is alsof het ontstaat uit een ei dat bedorven kan zijn maar dat ook iets levends kan voortbrengen.'

Silviu Purcarete

In de Holland Festival Almanak vindt u artikelen over de opvoeringsgeschiedenis van *Ubu Roi* en over de rol van het Roemeense theater tijdens de revolutie van 1989.

Scènebeschrijving

Eerste bedrijf

Twee presentatoren zeggen de tekst van een telrijm: mijn uniform heeft een, twee, drie enz. tot oneindig veel knopen.

Ma Ubu komt op met een kruiwagen met daarop een witte baal. Op de tonen van een Weense wals schenkt ze het leven aan pa Ubu, wiens eerste woord 'verdrek' is. Ma Ubu verwijt pa Ubu tevreden te zijn met zijn lot als kapitein van de dragonders en vertrouwing van koning Wenceslaus van Polen, na zelf koning van Aragon te zijn geweest. Ze suggereert hem de koninklijke familie uit te moorden en zelf koning te worden. Pa Ubu weigert. Liever blijft hij eerlijk maar arm dan rijk als een schurk. Ma Ubu ziet zichzelf al als koningin van Polen en geeft zich over aan haar fantasieën.

4 De presentatoren kondigen na dit voorspel het stuk *Koning Ubu* van Alfred Jarry aan. Ze schetsen het karakter van pa Ubu: hij is geen spitsburger, eerder een anarchist, maar ook een mens, dus laf, vuil en afstotend. De betekenis van zijn naam is onbekend, maar hij heeft iets dierlijks en is duidelijk verwant aan het varken met een neus als de bovenkaak van een krokodil. De handeling speelt zich af in Polen, dus nergens, dus overal, dat wil zeggen in het land waar je zelf bent...

In hun huis wachten pa en ma Ubu op gasten voor het diner die verlaat zijn. Dan maken kapitein Bordure en zijn manschappen hun entree. Ze gaan zitten en ma Ubu leest het menu voor. Ze krijgen soep toegediend en ma Ubu maakt kapitein Bordure het hof. Pa Ubu haalt een bezem en laat de mannen onder tafel daarvan proeven. Wie dit doet valt dood neer. Pa Ubu jaagt dan de mannen het huis

uit, maar kapitein Bordure moet blijven. Ubu belooft hem graaf van Litouwen te maken, als hij hem helpt koning te worden. Kapitein Bordure gaat akkoord. Een bode ontbiedt pa Ubu dan bij koning Wenceslaus. Pa Ubu waant zich verraden, maar is van plan ma Ubu en kapitein Bordure de schuld te geven. De presentatoren kondigen het hof en de koninklijke familie aan.

Pa Ubu komt op en roept al van ver dat de anderen schuldig zijn. De kapitein vertelt de niet-begrijpende koning dat pa Ubu dronken is, waarop de koning pa Ubu voor zijn bewezen diensten belooft met de titel graaf van Sandomir. Ook moet hij de volgende dag bij de grote parade aan zijn zijde staan. Ubu geeft als dank een fluitje aan de koning, die het aan zijn kinderen geeft. Die noemen pa Ubu een idioot.

De samenzweerders plannen de moordaan-slag op koning Wenceslaus. Afgesproken wordt dat pa Ubu tijdens de parade op de tenen van de koning zal gaan staan. Op zijn stopwoord 'Verdrek' zullen allen zich op de koning werpen en hem vermoorden. Pa Ubu zal zijn scepter en kroon pakken en kapitein Bordure zal met zijn mannen de koninklijke familie achtervolgen en afmaken.

De presentatoren willen een drinklied op Polen en pa Ubu lezen, maar worden onderbroken door de koninklijke familie die verscheurd wordt door verdriet omdat koning Wenceslaus weigert te luisteren naar hun smeebeden om pa Ubu te wantrouwen. De familie is wanhopig en de koppige Wenceslaus besluit ongewapend naar de parade te gaan.

De presentatoren lezen nu het drinklied voor. Tijdens de parade wordt koning Wenceslaus gedood en pa Ubu maakt zich meester van de scepter en de kroon. Hierna wordt de jacht

ingezet op de koninklijke familie. De koningin en haar zoon Blegoslav worden in de kapel gevonden, maar weten te ontsnappen. De presentatoren: Plato onderscheidde drie soorten zielen: hoofd, hart en buik. Alleen de derde is in embryonale staat bij Ubu aanwezig.

De koningin en Blegoslav komen in een sneeuwstorm op en vinden uitgeput een rustplaats in een grot. Ze beklagen hun lot. De moeder verdwijnt in de storm en aan de alleen gebleven Blegoslav verschijnen de geesten van zijn overleden familieleden. Hij ontvangt een heel groot zwaard waarmee hij wraak moet nemen op pa Ubu.

Allen zeggen dan een gedicht waarin het schone Polen gecontrasteerd wordt met het walgelijke, stinkende zwijn Ubu, de nieuwe koning.

Pa Ubu weigert als nieuwbakken koning geld en voedsel onder het volk uit te delen. Als ma Ubu hem vertelt dat als hij dat niet doet, het volk zal weigeren belasting te betalen, begint Ubu direct geld rond te strooien. Hij organiseert een hardloopwedstrijd om een kist met goud en nodigt iedereen in zijn paleis uit om feest te vieren. Daar is men getuige van een tussenspel met scènes uit *Macbeth* van Shakespeare.

De heksen wachten op Macbeth die zij voorspellen dat hij koning zal worden. De voorspelling bevredigt Macbeth' diepste en geheimste verlangens. Lady Macbeth leest in een brief het verslag van deze vreemde ontmoeting, waarop een heks haar de komst van koning Duncan aankondigt. Lady Macbeth neemt zich voor hem te vermoorden en herhaalt haar voornemen tegenover Macbeth. Duncan maakt zijn entree. Het is de dode koning Wenceslaus die als een levenloze

marionet gemanipuleerd wordt. Zijn vriendelijk gesproken woorden brengen Macbeth aan het twifelen, maar Lady Macbeth zweept hem op het moordwerk te voltooiën nu het koningschap zo nabij is.

De scène eindigt met de tekst van pa Ubu die net als Claudius in *Hamlet* tijdens de toneelscène roept: Breng mij licht! Kapitein Bordure herhaalt als Polonius: Licht, licht, licht.

Tweede bedrijf

De presentatoren: Hierop schudde pa Ubu zijn perehoofd waarop de Engelsen hem Shakespeare noemden onder welke naam vele goede tragedies zijn gepubliceerd.

Terwijl pa Ubu zijn opvattingen over de parafysica uiteenzet, waarin hij de bol de meest volmaakte vorm noemt die terug te vinden is in de vorm van het hoofd dat altijd opgeheven is naar de zon, de meest perfecte bol, zingt 5 een koor van geldslaven dat al het geld aan pa Ubu moet worden gegeven.

Pa Ubu geniet van het koningschap, maar wil af van kapitein Bordure. Ma Ubu waarschuwt hem niet te hard van stapel te lopen. Hij kan hem nog nodig hebben en misschien is het ook niet onverstandig de kleine Blegoslav te paaien, tenslotte heeft die het recht aan zijn zijde. Pa Ubu houdt het op het onrecht aan zijn zijde en is niet meer te stuiten. Om aan veel geld te komen moordt hij de adel uit en neemt hun goederen in beslag. De ene na de andere edelman verdwijnt in een soort vleesmolen, terwijl het koor van hersenuitpersers hem lof toezingt.

Kapitein Bordure waarschuwt pa Ubu dat hij zoveel mensen heeft vermoord dat de adel tegen hem in opstand zal komen. Dit is aanleiding voor Ubu om kapitein Bordure gevan-

gen te nemen en tot vele martelingen te veroordelen. Deze weet te ontkomen. Macbeth verschijnt en is vol bange voorgevoelens vanwege allerlei vreemde natuurverschijnselen. Pa Ubu zet de tekst van Macbeth voort en zegt niet meer te kunnen slapen. Macbeth en Lady Macbeth worden door hun geweten gekweld. De presentatoren vertellen hoe pa Ubu zijn volk uitmoordt en hoezeer hij daarvan geniet. Niemand spreekt hem tegen, zolang hij de tsaar van Rusland maar niet aanvalt. Ze kondigen het hof van de tsaar aan. Kapitein Bordure is in Moskou aangekomen en brengt in het Frans verslag uit van zijn vlucht. De tsaar antwoordt hem in het Russisch en neemt hem op in zijn leger. Pa Ubu opent een vergadering zonder aanwezigen en commandeert dat iedereen moet zwijgen. Vervolgens overlegt hij met ma Ubu over de financiën van de staat. Kapitein Bordure verschijnt en brengt een brief. Zonder iets te zeggen verdwijnt hij. De brief bevat de mededeling dat de tsaar Blegoslav koning van Polen zal maken. Ma Ubu stelt voor onmiddellijk de oorlog te verklaren. Pa Ubu stemt enthousiast in, benoemt ma Ubu tot regentes en verdwijnt met de kasboeken naar het slagveld. Ma Ubu maakt zich op Blegoslav te vermoorden en alle schatten van Polen te verzamelen. In de crypte van de kathedraal van Warschau zoekt ma Ubu met haar 'paal-frenier' Giron naar schatten. Ze flirt met hem en Lady Macbeth duikt slaapwandelend op tussen de schatten. Blegoslav dringt met zijn soldaten de crypte binnen om met ma Ubu af te rekenen. De presentatoren roemen het verleden van Polen en kondigen het leger van pa Ubu aan, dat op mars is door de Oekraïne.

Pa Ubu stelt zijn leger in slagorde op en geeft instructies voor de strijd. De soldaten zingen een Poolse soldatenlied. De Russen vallen aan en het Poolse leger slaat direct op de vlucht. Pa Ubu wordt aangevallen door een beer en rent voor zijn leven.

Ma Ubu heeft een afschuwelijke tocht achter de rug. Ze heeft honger en dorst en ze is uitgeput. Ze vraagt zich af waar pa Ubu zou zijn. Op haar geroep verschijnt deze uit zijn schuilplaats. Vertrouwelijk scheldend begroeten ze elkaar. Pa Ubu wordt door de beer aangevallen die hem al lang achtervolgde, maar herkent dan kapitein Bordure. Hij kondigt hem zijn dood aan en somt alle martelingen op die hij zal moeten doorstaan. Bordure wordt gemarteld. Een bode meldt dan dat het woud van Birnam begon te bewegen. Pa Ubu spreekt dan de tekst van Macbeth die bij dat bericht weet dat zijn einde is gekomen en het leven vergelijkt met dat van een acteur die op het toneel zijn rol vervult en dan verdwijnt. Blegoslav rent met zijn soldaten op en zij maken pa en ma Ubu af.

In een groen hiernamaals bewegen pa en ma Ubu in hun doodskisten door de ruimte. Ze zijn op weg naar andere streken en nieuwe avonturen. De cyclus is rond, niemand weet waar ze nu zullen terechtkomen. Het koor en de presentatoren jubelen: Vivat, vivat pa Ubu!

Rob Erenstein

Biografieën

Nationaal Theater Craiova

Het Nationaal Theater Craiova neemt een speciale plaats in binnen het Roemeense theater. De geschiedenis van het gezelschap gaat terug tot 1858 en sindsdien heeft het standgehouden te midden van alle historische en culturele strubbelingen en omwentelingen die de Europese geschiedenis in het algemeen, en de Roemeense in het bijzonder, hebben gekarakteriseerd.

Tijdens de eerste decennia speelde muziek een belangrijke rol in de activiteiten van het gezelschap (dat zijn naam ontleent aan de stad waar het gevestigd is); het repertoire bevatte een groot aantal variété-voorstellingen. Daarna werd de rol van het 'echte' theater, en met name van het klassieke drama, steeds belangrijker. In de loop van de jaren hebben de belangrijkste Roemeense schrijvers, acteurs en regisseurs bij en voor het gezelschap gewerkt.

Tijdens het communistische bewind moesten toneelgezelschappen en andere kunst- en cultuurinstellingen die van de staat afhankelijk waren, gehoorzamen aan richtlijnen van de autoriteiten. 'Socialistisch realisme' was verplicht; Russische stukken werden meer gespeeld dan artistiek verantwoord was en de nationale identiteit werd opgeofferd aan Lenins these van de klassenstrijd. Toch slaagde het gezelschap, dankzij het talent van zijn acteurs en regisseurs, erin om de platitudes van overdreven geïdeologiseerde stukken te voorkomen en zijn naam hoog te houden. In 1991 kreeg het internationale bekendheid toen het op het festival van Edinburgh de prijs van de kritiek won met *Ubu Roi met scènes uit Macbeth* in de regie van zijn toenmalige artis-

ieke leider, Silviu Purcarete. Deze voorstelling begon daarna een triomftocht door Europa.

Silviu Purcarete

Purcarete (1950) kwam na een regiestudie aan de academie voor theater en film in Boekarest terecht bij het jeugdtheater van Piatra Neamt, een experimenteel gezelschap voor jonge regisseurs. Vanaf 1978 werkte hij bij het *Teatrul Mic* (Klein Theater) en gaf les aan de academie voor theater en film. Ondertussen maakte hij tientallen ensceneringen in en buiten Roemenië. Hieronder zijn *De legenden van de Atriden* (1978), een openluchtvoorstelling gebaseerd op Aeschylus, Sophocles en Euripides, tussen de ruïnes van Constanta aan de Zwarte Zee, Molières *Le misanthrope* bij het Dramatisch Theater van Beer-Sheva in Israël (1984) en *Opera G* van Fred Popovici bij het Festival Pro Musica in Bremen (1988).

Van 1991 tot begin 1993 was Purcarete artistiek leider van het Nationaal Theater Craiova. Op dit moment leidt hij het Bulandra Theater in Boekarest.